

УДК 903.2 (477-89 Под.) "637"

Клочко В.І., Потупчик М.В.

НІЖ З СЕЛИЩА МУРАФА ТА ПИТАННЯ ТИПОЛОГІЇ ВЕЛИКИХ ЛИСТОПОДІБНИХ НОЖІВ КУЛЬТУРИ НОУА

На підставі нових знахідок ножів культури Ноуа на Поділлі виділяється новий тип «Мурафа» великих листоподібних ножів типу Белені.

Ключові слова: Поділля, доба пізньої бронзи, культура Ноуа, ножі типу Белені, варіант Мурафа.

On the basis of new findings of the knives of the Noua culture in Podillya, a new type of "Murafa" of large leafy knives of the Beleni type stands out.

Keywords: Podillia, Late Bronze Age, Noua culture, Beleni knives, Murafa variant.

У 2019 році до Вінницького обласного краєзнавчого музею був переданий бронзовий ніж, який був знайдений біля селища Мурафа Шаргородського району Вінницької області.

Це великий листоподібний ніж довжиною 18,5 см, ширина леза до 4 см., з коротким сплюснений черешком довжиною 3 см. Посередині леза з обох боків замість нервюри розміщено рельєфне, дещо стилізоване, зображення змія (рис. 1). Цей рельєф є чи не єдиним зооморфним зображенням на виробі культури Ноуа, відомим на сьогодні, наслідуванням художньої традиції Трипілля-Кукутені.

В цілому ніж з Мурафи за формою близький до ножів типу Белені культури Ноуа, які існували паралельно з ножами з кільцевим упором типу Красний Маяк, які були більш характерні для Сабатинівської та Бережнівсько-Маївської Зрубної культур [1, с. 185-188; 2, р. 218-223;]. Проте, від ножів зі скарбу Белені періоду BrD [3, pl. 73, 20-22] (рис. 2: 17), ніж з Мурафи відрізняється пласким упором біля черешка, роль якого відіграє голова змія (рис. 2: 1). Очевидно, що це культова річ. Серед знахідок ножів культури Ноуа на Поділлі виділяється група знахідок з пласкими упорами у вигляді трикутника, або ж трикутної «рамки», які, спираючись на знахідку з Мурафи, можна розглядати, як подальшу стилізацію образу змія, пристосування його до утилітарно-технологічних потреб. Це знахідки з Хмельницького (рис. 2: 2, 5-7, 11, 12), Тернопільської області (рис. 2: 3, 10), Львову (рис. 2: 4), Чернівців (рис. 2: 8), Хмельницької області (рис. 2: 9, 13), Одеської області (рис. 2: 14), Поділля (рис. 2: 15), Тетіїва Київської області (рис. 2: 16).

Ці ножі пропонуємо визначити як *варіант «Мурафа» типу Белені* ножів культури Ноуа, картографування їх визначає найбільшу концентрацію знахідок на *Середньому Дністрі* (рис. 3).

Джерела і література

1. Клочко В.І. Озброєння та військова справа давнього населення України. – К.: АртЕк, 2006. – С. 185-188.
2. Klochko V.I. Weaponry of Societies of the Northern Pontic Culture Circle: 5000-700 BC. // Baltic-Pontic Studies. – Vol. 10. – Poznań, 2001. – P. 218-223.
3. Petrescu-Dîmbovița M. Depozitele de bronzuri din România. București, 1977. – Pl. 73, 20-22.

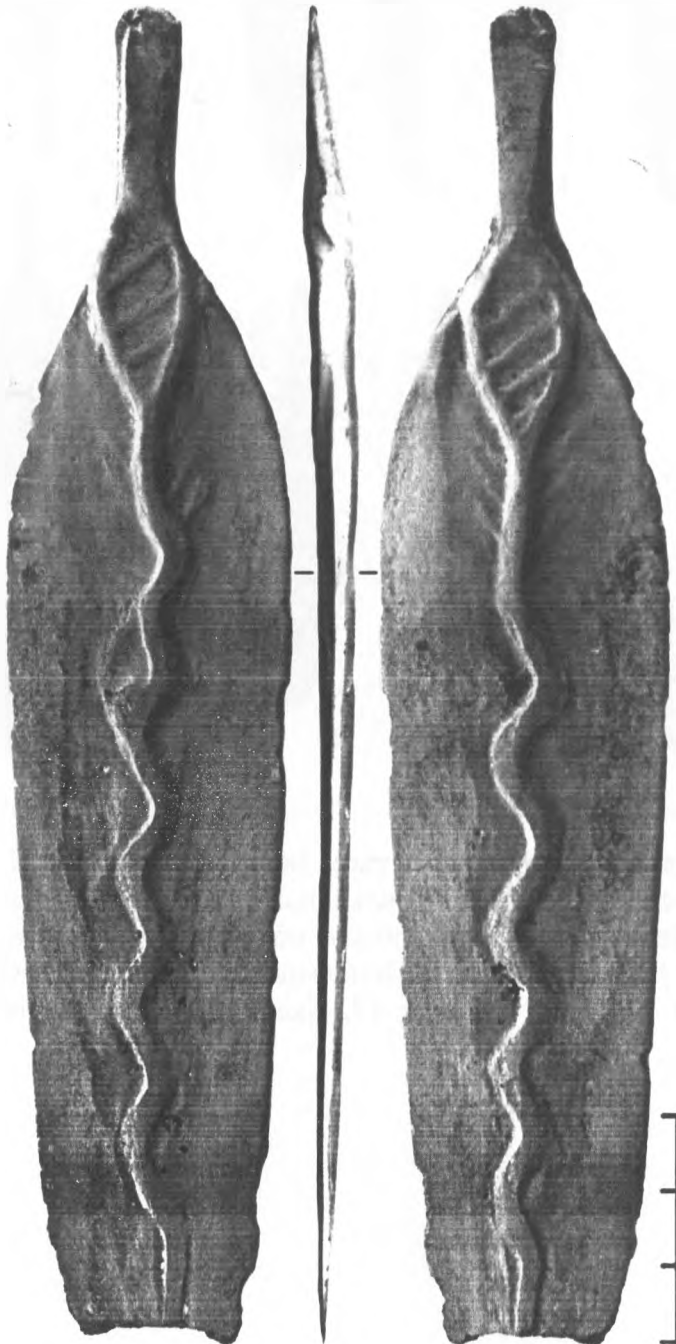

Рис. 1. Ніж з селища Мурафа Шаргородського району Вінницької області

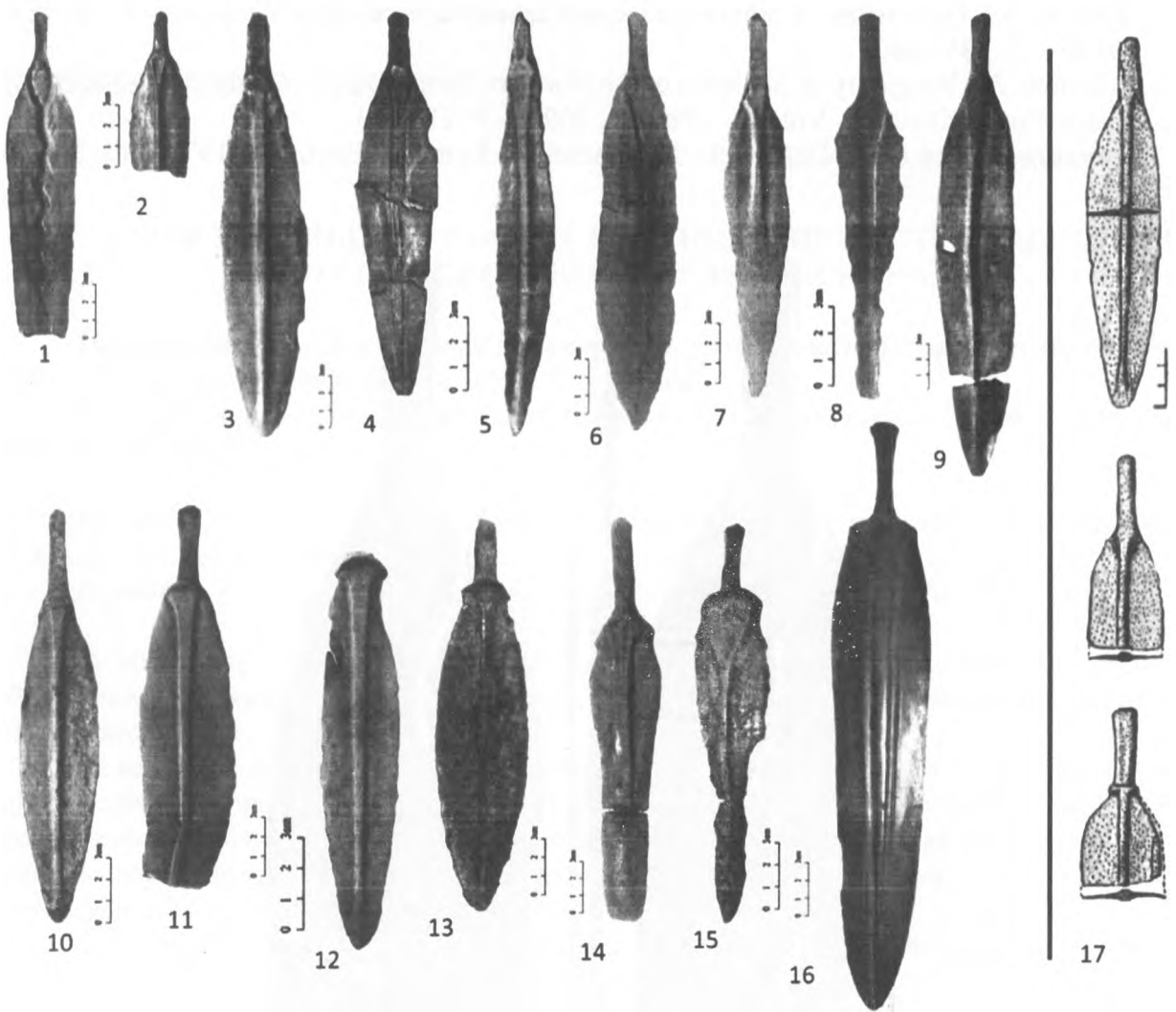

Рис. 2. Ножі варіанту «Мурафа» типу Белені: 1. Мурафа; 2. Хмельницький; 3. Тернопільська область; 4. Львів; 5. Хмельницька область; 6. Хмельницька область; 7. Хмельницький; 8. Чернівці; 9. Хмельницька область; 10. Тернопільська область; 11. Хмельницький; 12. Хмельницький; 13. Хмельницька область; 14. Одеська область; 15. Поділля; 16. Тетіїв Київської області; 17. Скарб Белені, Румунія (за: [М. Петреску-Димбовіцею]).

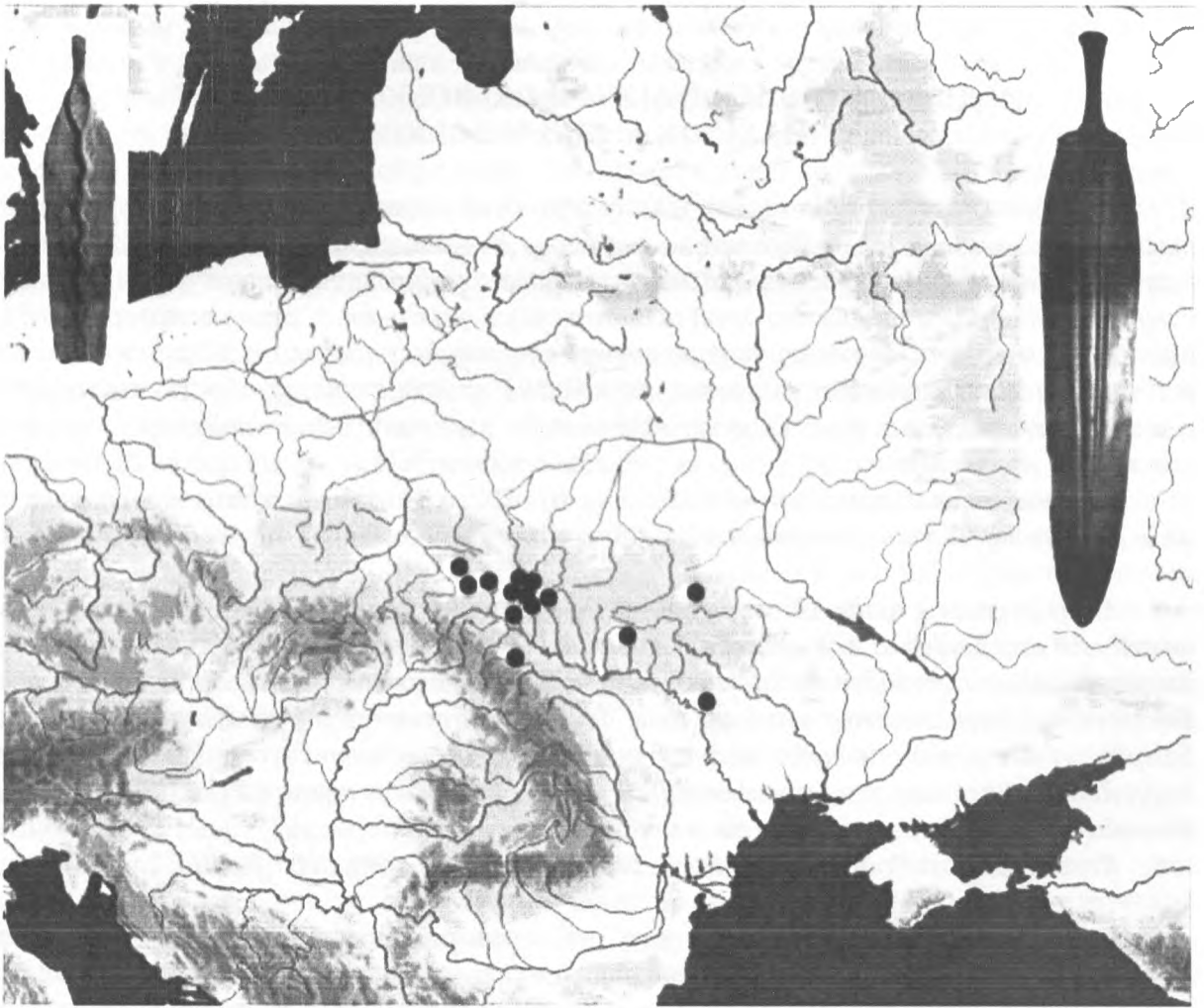

Рис. 3. Мапа ножів варіанту «Мурафа» типу Белені